

Małgorzata Świder

Instytut Historii

Uniwersytet Opolski

Od przyjaźni nakazanej do współpracy partnerskiej. Kontakty Wrocławia i Drezna w ramach współpracy miast na przestrzeni siedemdziesięciu lat

Wrocław – w 2016 roku Europejska Stolica Kultury – utrzymuje kontakty z 12 miastami partnerskimi: Wiesbaden (Niemcy), Drezno (Niemcy), Charlotte (USA), Guadalajara (Meksyk), Ramat Gan (Izrael), Breda (Holandia), Departament La Vienne (Francja), Lwów (Ukraina), Kowno (Litwa), Hradec Králové (Czechy), Grodno (Białoruś), Lille (Francja), Wilno (Litwa). Na stronie internetowej Urzędu Miasta pierwsze dwa wymienione miasta partnerskie to Wiesbaden i Drezno¹. Umowy o współpracy z nimi należą do najstarszych: z Dreznem, stolicą Saksonii, kontakty partnerskie nawiązano już w 1959 roku, w 1991 roku znowelizowano tę umowę. Z Wiesbaden, stolicą Hesji, umowę partnerską podpisano dopiero w 1987 roku, ale była pierwszą umową Wrocławia z miastem w Europie Zachodniej i pierwszą sygnowaną nie przez Urząd Wojewódzki, jak to było w zwyczaju, ale bezpośrednio przez Urząd Miasta. Porozumienie partnerskie było również pierwszą umową podpisaną między miastem w zachodnich Niemczech a miastem na ziemiach przyłączonych po II wojnie światowej do Polski, co należy uznać za efekt wdrażania *Ostpolitik* przez socjaldemokrację niemiecką². Mimo oficjalnych deklaracji dobrej

¹ Zob. <http://www.wroclaw.pl/miasta-partnerskie> (dostęp: 15 marca 2016).

² O politycznym wymiarze umowy partnerskiej Wrocławia z Wiesbaden autorka niniejszego tekstu mówiła na konferencji naukowej „Städtepartnerschaften in Europa im 20. Jahrhundert”, która odbyła się w okresie 15–17 października 2015 roku w Maizn. Tytuł referatu brzmiał: „Politische Dimension der deutsch-polnischen Städtepartnerschaften in den 80er Jahren des zwanzigsten Jahrhunderts”. Jego rozszerzona wersja została opublikowana w RFN w 2016 roku.

woli strony polskiej i starań polityków RFN kwestia rozszerzenia współpracy miast PRL i RFN nie należała do prostych. Do 1985 roku istniało zaledwie pięć takich umów: jedną z pierwszych była współpraca między Gdańskiem i Bremą (umowę podpisano w kwietniu 1976 roku), a także Poznaniem i Hanowerem, Krakowem i Norymbergą, Toruniem i Gdynią, Gdynią i Kilonią. Do początku 1990 roku liczba ta powiększyła się do dziesięciu w pełni podpisanych umów o partnerstwie miast polskich i zachodniemieckich.

Niniejszy tekst poświęcony jest współpracy Wrocławia i Drezna w ramach partnerstwa miast na przestrzeni siedemdziesięciu lat, przy czym główny nacisk położono na relacje Wrocław–Drezno w dziedzinie szeroko pojętej kultury. Ukazano ewolucję tych kontaktów uzależnioną w znacznym stopniu od sytuacji politycznej i ogólnych relacji polsko-(wschodnio)niemieckich, które Ludwig Mehlhorn nazwał „mieszaniną klasycznej międzypaństwowej dyplomacji i propagandowego bełkotu”³. Zasygnalizowano również działania w ramach drugiego partnerstwa: Wrocław–Wiesbaden. Podstawą opracowania są materiały archiwalne udostępnione przez archiwum zakładowe Urzędu Miasta Wrocław, wytworzone przez Biuro Współpracy z Zagranicą. Uzupełniają je materiały wydane drukiem: monografie oraz artykuły polsko- i niemieckojęzyczne, a także informacje zawarte na stronach internetowych.

* * *

Aktywna obecnie współpraca między Wrocławiem i Dreznem jest efektem wieloletnich starań ludzi i instytucji. Duży wpływ na jej podjęcie i kształt miała najnowsza historia, a przede wszystkim zmiany, jakie zaszły po II wojnie światowej⁴. Początkowo trudno układały się relacje polsko-enerdowskie. Około 25% społeczeństwa NRD, czyli

³ L. Mehlhorn, *Przyjaźń nakazana? Stosunki między NRD i Polską w latach 1949–1990*, w: B. Kerski, W.D. Eberwein (red.), *Stosunki polsko-niemieckie 1949–2015. Wspólnota wartości i interesów?*, Borussia, Olsztyn 2005, s. 98.

⁴ Na temat stosunków PRL–NRD i kontaktów obywatelskich ukazało się kilka prac. Tutaj przykłady: D. Bingen (red.), *Erwachsene Nachbarschaft*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2011; B. Kerski, A. Kotula, K. Ruchniewicz i K. Wóycicki (red.), *Przyjaźń nakazana? Stosunki między NRD i Polską w latach 1949–1990*, Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2009 (w opracowaniu wybór literatury poświęconej historii NRD oraz stosunkom polsko-wschodniemieckim opracowany przez Dariusza Wojtaszyna); *Berichte zu Beziehungen mit polnischen Kommunen*, w: H.W. Retterath (red.), *Kommunale Partnerschaften zwischen West und Ost*, Institut für Volkskunde der Deutschen des östlichen Europa, Freiburg, Br 2009, s. 171–214; P. Madajczyk, P. Popieliński (red.), *Polsko-niemieckie kontakty obywatelskie. Stan badań i postulaty badawcze*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008; M. Schmeitzner, K. Stokłosa (red.), *Deutsch-polnische Nachbarschaft im Jahrhundert der Diktaturen*, LIT Verlag, Berlin 2008; H. Schäfer, *Erinnern für die Zukunft. Die deutsch-polnischen Kulturbeziehungen im Europa des 21. Jahrhunderts*, w: A. Hofmann (red.), *Deutsche und Polen*, fibre, Osnabrück 2007, s. 81–91; U. Philipp (red.), *Deutsch-polnische Zusammenarbeit der Kommunen, Beispiel Schlesien*, Hoyerswerda 2006; *Polacy–Niemcy. Inicjatywy obywatelskie*, „Przeгляд Zachodni” 2007, nr 4, s. 1–157; B. Olschowsky, *Einvernehmen und Konflikt. Das Verhältnis zwischen der DDR und der Volksrepublik Polen 1980–1989*, fibre, Osnabrück 2005; J. Franzke, *Przyjaźń narodów czy przyjaźń zalecana? Stosunki między NRD i PRL*, Instytut Zachodni, Poznań 2001; M. Tomala, *Stosunki PRL–NRD*, „Sprawy Międzynarodowe” 1994, t. 47, s. 113–131.

ok. 4 mln ludzi, pochodziło z terenów na wschód od linii Odry i Nysy Łużyckiej. Wielu komunistów niemieckich było przeciwnych ustaleniom granicznym, przykładowo – Otto Grotewohl, pierwszy sekretarz rządzącej SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands – Niemiecka Socjalistyczna Partia Jedności), a później przywódca rządu i sygnatariusz Układu zgorzeleckiego. Natomiast Max Fechner, późniejszy szef resortu sprawiedliwości w NRD, jeszcze w 1949 roku oświadczył: „Socjalistyczna Partia Jedności będzie się sprzeciwiała każdej próbie redukcji terytorialnej Niemiec. Granica wschodnia ma charakter prowizoryczny i może być ustalona ostatecznie dopiero na pokojowej konferencji z udziałem wszystkich mocarstw”⁵. Mimo sprzeciwu obywateli wschodnich Niemiec wobec przesunięć granicznych i niechęci do bezpośrednich kontaktów, zwłaszcza z ludnością zamieszkującą pogranicze polsko-niemieckie, ogólnie narzucone zostały działania mające na celu dokumentowanie propagandowego hasła o przyjaźni polsko-enerdowskiej i granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej jako granicy pokoju. W rzeczywistości granica ta była traktowana przez stronę polską jako frontowa – wyposażona i zabezpieczona lepiej niż pozostałe. Sytuacja ta była wizualizacją schizofrenii politycznej: z jednej strony deklaracje przyjaźni, z drugiej traktowanie Niemiec jako odwiecznego wroga, co ilustruje program szkolenia opracowany przez Ministerstwo Informacji i Propagandy dla instruktorów propagandy z 1946 roku. Jednym z głównych tematów wykładów były relacje polsko-niemieckie na przestrzeni dziejów, np. „Powstanie i ugruntowanie państwa polskiego w walce z zaborczością niemiecką”⁶.

Do 1949 roku przygraniczne kontakty polsko-niemieckie ograniczały się w zasadzie tylko do kwestii technicznych, zwłaszcza w podzielonych miastach. Po utworzeniu NRD, a szczególnie po podpisaniu 6 lipca 1950 roku Układu zgorzeleckiego (*Układ między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Demokratyczną o wytyczeniu ustalonej i istniejącej polsko-niemieckiej granicy*) powstały prawne i polityczne warunki do nawiązania szerszej współpracy⁷. Mimo że deklarowano chęć otwarcia granicy w małym ruchu granicznym, nie uczyniono tego z uwagi na sprzeciw strony radzieckiej (Radzieckiej Komisji Kontroli). O otwarciu granicy decydowały siły ZSRR, o czym w sposób jasny mówił gen. Wasilij Czujkow – głównodowodzący wojskami radzieckimi w NRD⁸. Dozowana przyjaźń powodowała, że kontakty, jakie wówczas inicjowano, miały bardzo reglamentowany, sformalizowany, a przede wszystkim niezwykle ograniczony charakter. Przykładowo od 1952 roku istniały kontakty między Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu a strukturami administracyjnymi i partyjnymi w Dreźnie. Na początku lat sześćdziesią-

⁵ Cyt. za: *60 lat Układu Zgorzeleckiego między PRL a NRD*, <http://www.dw.com/pl/60-lat-uk%C5%82adu-zgorzeleckiego-mi%C4%99dzy-prl-a-nrd/a-5766409> (dostęp: 21 czerwca 2016).

⁶ A. Dudek, *Wybrane czynniki historyczne wpływające na politykę władz PRL*, w: P. Skibiński, T. Wiścicki (red.), *Polityka czy propaganda? PRL wobec historii*, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2009, s. 16.

⁷ R. Skobelski, „Granica pokoju” PRL–NRD w latach 1949–1971, „Przegląd Zachodni” 2008, nr 3, s. 113–143, tutaj s. 122. W art. 1 Układu zgorzeleckiego obie strony stwierdziły, że „ustalona i istniejąca granica biegnąca od Morza Bałtyckiego wzdłuż linii na zachód od miejscowości Świnoujście i dalej wzdłuż rzeki Odry do miejsca, gdzie wpada Nysa Łużycka, oraz wzdłuż Nysy Łużyckiej do granicy czesko-słowackiej, stanowi granicę państwową między Polską a Niemcami”.

⁸ M. Tomala (wstęp, wybór i oprac. dokumentów), *Polityka i dyplomacja polska wobec Niemiec, t. 1: 1945–1970*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2005, s. 19.

tych XX wieku doszło do ożywienia oficjalnych relacji PRL–NRD. Nie oznaczało to jednak, że zmieniło się nastawienie społeczeństwa polskiego do wschodnich Niemiec. Jak pisał Mieczysław Tomala, społeczeństwo polskie pamiętało zachowanie NRD w czasie wydarzeń poznańskiego Października '56. Nie dowierzano Niemcom, a szczególnie ich lojalności wobec podpisanych układów, stąd też ogólne polskie przyzwolenie na stacjonowanie wojsk radzieckich za zachodnią granicą⁹. Tematem drażliwym w relacjach polsko-enderdowskich była również kwestia byłych członków NSDAP, których od 1946 roku przyjmowała w swoje szeregi SED. Nie miano w radzieckiej strefie okupacyjnej żadnych moralnych oporów, aby włączyć ich w budowę „antyfaszystowskiego” państwa. W 1947 roku przywrócono byłym członkom NSDAP pełnię praw obywatelskich. Nawet nauczycielom, należącym wcześniej do tej partii, przywrócono prawo do nauczania w szkołach. Decyzja ta bazowała na rozkazie Radzieckiej Administracji Wojskowej w Niemczech (rozkaz nr 201 z 16 sierpnia 1947 roku)¹⁰. W 1954 roku 32,2% urzędników państwowych w NRD należało wcześniej do organizacji faszystowskich¹¹.

Pierwsze porozumienie między ówczesną Radą Miasta Drezna a Radą Narodową Miasta Wrocławia o kulturalnej i społecznej współpracy zostało podpisane 7 maja 1959 roku we Wrocławiu. Główną intencją tej umowy było obustronne wspieranie się „na drodze budowy socjalizmu”. 15 listopada 1963 roku podpisany został w Dreźnie następny układ o współpracy wzajemnej, który utrzymywał w mocy dotychczasowe porozumienia z 1959 roku¹². Układ ten wpisywał się w powstały w latach sześćdziesiątych XX wieku system miast partnerskich: Rostock–Szczecin, Neubrandenburg–Koszalin, Frankfurt nad Odrą–Zielona Góra, Cottbus–Poznań oraz Drezno–Wrocław¹³.

W tym czasie miało miejsce szczególne wydarzenie, a mianowicie umieszczenie na nowo wyremontowanej fasadzie Nowego Ratusza w Dreźnie herbów miast zaprzyjaźnio-

⁹ M. Tomala, *Patrząc na Niemcy. Od wrogości do porozumienia. 1945–1991*, Polska Fundacja Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1997, s. 161. Notatka MSZ PRL w sprawie aktualnych wydarzeń w stosunkach między Polską a NRD (29 listopada 1956 r.); idem, *Polityka i dyplomacja polska...*, s. 103–107. Na temat reakcji NRD na Czerwiec '56 i relacji Berlina Wschodniego z Warszawą pisze Krzysztof Ruchniewicz, *Warszawa–Berlin–Bonn. Stosunki polityczne 1949–1958*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Centrum im. Willy Brandta, Wrocław 2003, s. 206–236.

¹⁰ J. Foitzik (red.) *Sowjetische Interessenpolitik in Deutschland 1944–1954. Dokumente*, Oldenbourg, München 2012, s. 124.

¹¹ Wraz z upływem czasu członkowie ci zdobywali coraz wyższe stanowiska i funkcje. Do końca 1989 roku ośmiu ministrów i dwóch wicepremierów należało do NSDAP. Czternastu byłych członków partii nazistowskiej zasiadało do 1989 roku w Komitecie Centralnym SED. A. Führer, *Die große Mutter der kleinen Nazis*, „Focus”, 8 maja 2010, http://www.focus.de/politik/deutschland/tid-18178/sed-ex-nazis-an-fuehrenden-stellen_aid_505958.html (dostęp: 21 czerwca 2016); *Der SED schlossen sich mehr ehemalige NSDAP-Mitglieder an als bisher bekannt*, <http://www.spiegel.de/spiegel/vorab/sed-viele-ehemalige-nsdap-mitglieder-a-857379.html> (dostęp: 20 czerwca 2016).

¹² Archiwum Urzędu Miasta Wrocław (dalej: AUM Wr.), karta (dalej: k.) 29 i n., Aktywność polityczno-samorządowa – wybór.

¹³ K.H. Gräfe, *Zur Entwicklung von Partnerschaftsbeziehungen zwischen Bezirken der DDR und Wojewodschaften der VR Polen beiderseits der Oder-Neiße-Friedensgrenze*, w: *Studien zur Geschichte der deutsch-polnischen Beziehungen*, cz. 9: *Traditionen der Freundschaft und Zusammenarbeit DDR-Volkrepublik Polen*, Wilhelm-Pieck-Universität, Rostock 1984, s. 48.

nych i partnerskich. Wśród nich – nad portalem Złotej Bramy Nowego Ratusza – umieszczony został herb Wrocławia w formie, która obowiązywała w latach 1530–1938. Był to herb z ukoronowanym Lwem Czeskim – symbolem przynależności do dawnej Korony Królestwa Czeskiego, czarnym Orłem Śląskim, dużą literą W od łacińskiej nazwy miasta *Wratislavia*, głową świętego Jana Ewangelisty (patrona kaplicy na ratuszu). W centrum tarczy umieszczona została srebrna misa z odciętą głową świętego Jana Chrzciciela, patrona katedry wrocławskiej¹⁴. Należy podkreślić, że w momencie, kiedy umieszczano ten herb na Nowym Ratuszu, we Wrocławiu posługiwano się innym, nadanym miastu w 1948 roku. Był on uproszczonym herbem składającym się z połowy niekoronowanego orła polskiego i połowy niekoronowanego orła śląskiego z białą przepaską. Historyczny herb został przywrócony dopiero w 1990 roku.

Działalność w ramach współpracy miast była kształtowana w latach sześćdziesiątych XX wieku przez obie partie rządzące i określana każdorazowo na posiedzeniach partyjnych SED i PZPR. W kontaktach dominowały wizyty robocze funkcjonariuszy partyjnych różnych szczebli, a także kontakty między zakładami pracy. Do końca istnienia NRD z polskimi partnerami Wrocławia współpracowało 45 przedsiębiorstw i instytucji z Drezna. Współpraca oparta była na wytycznych z komitetów wojewódzkich obu partii i ograniczała się do współdziałania między organizacjami partyjnymi, współpracy naukowo-technicznej, wymiany poglądów (*sic!*), wymiany dzieci i młodzieży, wymiany urlopowej i rywalizacji sportowej. Na początku lat siedemdziesiątych i po zmianie ekip rządzących w PRL i NRD (w grudniu 1970 roku władzę w Polsce objął Edward Gierek, a w połowie 1971 roku Erich Honecker w NRD) doszło do wzmocnienia współpracy bilateralnej. Nowa ekipa chciała zaprezentować się jako bardziej nowoczesna i otwarta na świat niż poprzednia, co miało bezpośredni wpływ na kontakty Berlina i Warszawy. Po obu stronach Odry wypracowywano nowe koncepcje wzajemnych stosunków, kładąc nacisk nie tylko na kwestie polityczne i umacnianie sojuszu politycznego, lecz także na współpracę gospodarczą, naukowo-techniczną i szeroko zakrojoną wymianę kulturalną¹⁵. Efekty widoczne były również w ramach współpracy miast. W 1971 roku po raz pierwszy zorganizowano Dni Kultury: w październiku Dni Kultury Drezdeńskiej we Wrocławiu, a w listopadzie Wrocławskie Dni Kultury w Dreźnie. Natomiast w kwietniu 1972 roku podpisano oddzielną umowę o wymianie kulturalnej między Dreznem a Wrocławiem. W tym czasie Dni Kultury Drezdeńskiej we Wrocławiu i Wrocławskie Dni Kultury w Dreźnie stały się imprezami cyklicznymi. W 1974 roku podpisano dodatkową umowę między Das Bezierkskabinett für Kulturarbeit Dresden a Okręgowym Domem Kultury we Wrocławiu o wzajemnej współpracy przy rozwijaniu i pielęgnacji kultury ludowej¹⁶. Dynamiczny rozwój kontaktów był spowodowany m.in. zniesieniem konieczności posiadania paszportów i wiz w ruchu turystycznym między PRL i NRD, o czym

¹⁴ Dresdens Partnerstadt Breslau/Wrocław – eine Spurensuche, <http://s454250866.website-start.de/polnische-spuren-in-sachsen/dresdens-partnerstadt-breslau-wroc%C5%82aw-eine-spurensuche/> (dostęp: 15 kwietnia 2016).

¹⁵ L. Koćwin, *Polityczne determinanty polsko-wschodniemieckich stosunków przygranicznych 1949–1990*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 1535, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1993, s. 95–97.

¹⁶ AUM Wr., k. 29 i n., Aktywność...

poinformował swoich obywateli Honecker we wrześniu 1971 roku¹⁷. Z kolei 25 listopada 1971 roku podpisano cały pakiet porozumień: o współpracy w dziedzinie kontroli ruchu granicznego, o transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym i morskim oraz najważniejsze – *Porozumienie w sprawie bezpaszportowego i bezwizowego przekraczania granicy przez obywateli obu państw*¹⁸.

Ciągle rozbudowywano inicjatywy i kontakty między wrocławskimi i drezdeńskimi placówkami tzw. wysokiej kultury przeznaczonej dla wyrafinowanych odbiorców. W imprezach brały udział zespoły i artyści teatrów, filharmonii i oper z obu miast. Stosunkowo często organizowano wystawy sztuki: np. w 1979 roku w Muzeum Historii Miasta Drezna otwarto wystawę Muzeum Historycznego z Wrocławia pt. „Wrocławscy artyści i ich miasto”. W tym samym roku w Dreźnie otwarto wystawę „Najlepsze wrocławskie plakaty 1978”. Ważnym punktem na mapie partnerstwa była i jest nadal współpraca w zakresie edukacji różnego szczebla. W okresie wcześniejszym ważne miejsce w tej dziedzinie zajmowało wychowanie polityczne, przykładowo na sympozjum szkół partnerskich Drezna, Wrocławia, Leningradu i Ostrawy w listopadzie 1975 roku dyskutowano na temat „Komunistycznego wychowania młodzieży i zastosowania doświadczeń radzieckiej pedagogiki w zaprzyjaźnionych krajach”. W czerwcu 1984 roku zorganizowano trzydniowe spotkanie rektorów szkół wyższych z Drezna, Wrocławia i Jeleniej Góry oraz przedstawicieli partii (SED i PZPR), na którym omawiano „kształcenie i propagowanie idei marksistowsko-leninowskich w szkołach wyższych”¹⁹.

Początek lat osiemdziesiątych, tj. okres kryzysu politycznego i gospodarczego w Polsce, przyhamował kontakty między obywatelami PRL i NRD, w tym także kontakty kulturalne w ramach partnerstwa miast. Z dniem 30 października 1980 roku „na wniosek” NRD obie strony wyraziły zgodę na czasowe zawieszenie swobody podróżowania w ruchu turystycznym²⁰. Studenci wschodniemieccy studiujący na polskich uczelniach zostali wezwani do opuszczenia Polski. Obywatele obu państw mogli wprawdzie nadal podróżować w celach turystycznych, ale musieli to robić w zorganizowanych grupach lub na zaproszenie²¹. Ograniczenia te komplikowały znacznie podróże i współpracę, ale ich nie zahamowały całkowicie²². W latach osiemdziesiątych odbywały się w ramach

¹⁷ Kilka miesięcy później wprowadzono podobne ułatwienia w ruchu turystycznym z Czechosłowacją i Rumunią.

¹⁸ Dz.U. 1971, nr 35, poz. 306.

¹⁹ AUM Wr., k. 29 i n., Aktywność...

²⁰ O kulisach i rozmowach na temat ograniczeń w ruchu turystycznym pisze m.in.: K. Stokłosa, *VR Polen und die DDR: Die Bedeutung der Grenze für das „Freundschaftstheater“*, w: M. Schmeitzner, K. Stokłosa (red.), *Deutsch-polnische Nachbarschaft im Jahrhundert der Diktaturen*, Logos Verlag, Berlin 2008, s. 193–206.

²¹ Wbrew oficjalnym deklaracjom władze NRD wprowadziły szereg obostrzeń w już ograniczonym ruchu turystycznym. Zgodnie z wytycznymi Komitetu Centralnego SED wyjazdy do Polski były możliwe jedynie dla osób wiernych linii politycznej partii lub w ramach podróży mających na celu wymianę partyjną z elementami kształcenia ideologicznego. Bundesarchiv Koblenz 206/598, k. 265–272, geheim, DDR-Polen. Unklarheiten in der Handhabung der Beziehungen zu Polen in DDR-Funktionärskreisen, 18.02.1981.

²² W. Jachewicz, *„Obraz Polski w propagandzie NRD w świetle »Neues Deutschland«” (1980–1981)*, Instytut Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2015, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/13184/1/Obraz%20Polski%20w%20propagandzie%20NRD%20w%20>

współpracy Wrocławia i Drezna interesujące inicjatywy, np. w 1985 roku wystawy fotograficzne i wspólna wystawa artystów z obu miast w galerii Awangarda we Wrocławiu. W 1986 roku w ramach Dni Kultury Polskiej w Dreźnie gościło ok. 650 wrocławskich artystów. W 1987 roku, ponownie we wrocławskiej galerii Awangarda, wystawiało swe prace sześciu artystów z Drezna. Ich wystawa nosiła tytuł „Momenty w malarstwie i grafice przeszłości”.

Ponadto w latach osiemdziesiątych rozwijała się, z niewielkimi przerwami, wymiana studencka. W okresie 1980–1984 studenci z NRD wprawdzie wstrzymali się od studiów na polskich uczelniach, ich władze państwowe obawiały się bowiem negatywnego wpływu idei „Solidarności” na młodych ludzi, ale w połowie lat osiemdziesiątych sytuacja zaczęła się normalizować. Studenci z NRD powrócili na polskie uczelnie w 1985 roku, choć w zmniejszonych, mniej niż stuosobowych grupach rocznie (wcześniej były to ok. 300-osobowe grupy)²³. Niemniej jednak miały miejsce kontakty grup studenckich, przykładowo w 1983 roku organizowano „Lato Studenckie” w okręgu drezdeńskim dla studentów z Wrocławia. Natomiast niechętnie wysyłano studentów wschodnioniemieckich do Polski, nawet na wypoczynek letni²⁴. Sytuacja poprawiła się w drugiej połowie lat osiemdziesiątych. Pod koniec tej dekady wymiana studentów należała do stałego punktu współpracy między uczelniami Drezna i Wrocławia. Sprzyjały temu przemiany, jakie zachodziły w PRL i NRD. W maju 1986 roku, w trakcie narady rektorów szkół wyższych i uniwersytetów z Drezna oraz z Wrocławia, mowa była już nie o ideologii, ale o pogłębieniu interdyscyplinarnej współpracy naukowej. I ten trend rozmów i współpracy został przyjęty na okres późniejszy – wolny od ideologii. Niemniej jednak w latach 1988–1989 odbyły się spotkania w sprawie „rad i wskazówek, których treścią były zagadnienia dotyczące kształtowania polityczno-ideologicznego w dziele rozwiązywania komunalno-politycznych zadań we wszystkich społecznych wymiarach”.

W tym czasie, tzn. w drugiej połowie lat osiemdziesiątych, po długich dyskusjach i pertraktacjach Wrocław podpisał umowę partnerską z drugim miastem niemieckim – z Wiesbaden²⁵. Było to możliwe dzięki staraniom socjaldemokratów niemieckich i nad-

%C5%9Bwiele%20Neues%20Deutschland%20(1980-1981).pdf (dostęp: 16 czerwca 2016). O skali zmiany w ruchu turystycznym świadczą dane: w ostatnim roku obowiązywania bezwizowego i bezpaszportowego ruchu turystycznego Polskę odwiedziło 3,5 mln obywateli NRD, ok. 5,5 mln obywateli PRL przyjechało zaś do NRD. W 1987 roku wymianą turystyczną objętych było niespełna 300 tys. turystów z Polski i niespełna 250 tys. z NRD. J. Winters, *Erich Honecker in der Bundesrepublik*, „Deutschland Archiv” 1987, s. 1011.

²³ M. Chilczuk, *50 lat kształcenia studentów zagranicznych w Polsce*, <http://www.copernicus.org.pl/kontakt/chilczuk.htm> (dostęp: 28 maja 2016).

²⁴ Sytuacja z ograniczeniem wizyt ludzi młodych w PRL pod wpływem niepokoju społecznych zdarzyła się już wcześniej. W listopadzie 1956 roku ograniczono wysyłanie delegacji studenckich do Polski i przyjmowanie polskich delegacji, obawiając się zarażenia społeczeństwa „bakcyłem polskim”. Ograniczenia dotyczyły również grup z Węgier, K. Ruchniewicz, *Warszawa–Berlin–Bonn*, s. 233–234.

²⁵ Należy przy tym zaznaczyć, że to strona polska niechętnie udzielała zgody na podpisanie umowy partnerskiej między miastami. Często traktowano je jako kartę przetargową w innych dyskusjach, np. w kwestiach ekonomicznych. Co ciekawe, również NRD i jego władze miały poważne problemy ze zgodą na podpisanie takich umów. Dopiero wizyta w Berlinie Wschodnim premiera Kraju Saary Oskara Lafontaine’a w listopadzie 1985 roku spowodowała, że Erich Honecker zgodził

burmistrza Wiesbaden Achima Exnera – urodzonego w 1944 roku we Wrocławiu. We wrześniu 1987 roku podpisano Umowę ramową o współpracy między miastami Wiesbaden i Wrocław²⁶. Umowa została zaakceptowana przez magistrat (*Stadtverordnetenversammlung*) 5 listopada 1987 roku głosami socjaldemokratów przy poparciu polityków partii Zielonych. Nie obyło się bez sporów i dyskusji politycznych. Opozycyjna chadecja oskarżała nadburmistrza Exnera m.in. o „bufonadę” (*Wichtigtuerei*), przy okazji nazywając ją „haniebnym czynem” (*ein beschämender Akt*)²⁷.

Wkrótce wdrożona została przez ministra spraw wewnętrznych Hesji kontrola nadzorcza, a 26 kwietnia 1988 roku minister zajął stanowisko, wyrażając *schwerwiegende Bedenken* („poważne zastrzeżenia”) odnośnie do treści podpisanego porozumienia, i wydał Zarządzenie regulacyjne zgodnie z §§ 135 ff. HGO (*Hessische Gemeindeordnung*), decydując, że podpisane porozumienie ramowe było niezgodne z prawem. Mimo że w tej analizie ministra spraw wewnętrznych Hesji jedynymi sformułowaniami w umowie ramowej, do których nie miano zastrzeżeń, był tytuł umowy, oświadczenie wprowadzające, punkt 2 i pierwsze zdanie przed właściwym tekstem umowy, minister – po konsultacjach z rządem federalnym (koalicja CDU/CSU–FDP) – zrezygnował z przysługującego mu prawa i nie odesłał umowy do ponownego jej negocjowania. Zobowiązał jednak władze samorządowe do dbania o to, aby Układ z 1970 roku, na który powoływano się w umowie ramowej, interpretowany był zgodnie z oficjalną niemiecką pozycją prawną wyrażoną zarówno przez rząd RFN, jak i przez Federalny Trybunał Konstytucyjny²⁸.

Najprawdopodobniej decydujące znacznie dla podtrzymania ważności umowy miał fakt, że była ona pierwszą umową z miastem na ziemiach utraconych przez Niemcy w 1945 roku, a także ogólny kierunek polityki wschodniej RFN. Od 1987 roku nastąpiła znaczna aktywizacja kontaktów rządu kanclerza Helmuta Kohla z Polską (wizyty ministra spraw zagranicznych RFN Hansa-Dietricha Genschera w Warszawie, trwające rozmowy i przygotowania do wizyty kanclerza Kohla), co oznaczało, że unieważnienie umowy partnerskiej mogło mieć konsekwencje dla rozwoju relacji bilateralnych. Takim sposobem wielka polityka na arenie międzynarodowej wpłynęła na relacje na płaszczyźnie miejskiej. W 1988 roku Wrocław posiadał dwie umowy podpisane z dwoma miastami w dwóch państwach niemieckich.

się na podpisanie umowy partnerskiej Eisenhuttenstadt–Saarlouis, która przełamała opór i umożliwiła podpisanie kolejnych umów. I. Spittmann, *Der Besuch*, „Deutschland Archiv” 1987, s. 787.

²⁶ Rahmenvereinbarung über die Zusammenarbeit zwischen der hessischen Landeshauptstadt Wiesbaden in der Bundesrepublik Deutschland Und der Stadt Wrocław (bis 1945 Breslau) in der Volksrepublik Polen.

²⁷ Podpisanie umowy o partnerstwie miast spotkało się z głęboką krytyką kręgów wypędzonych. Między innymi Herbert Hupka w lutym 1987 roku w „Deutschland-Union-Press“ napisał: [...] „eine derartige Partnerschaft die erste wäre, die eine Stadt der Bundesrepublik Deutschland mit einer Stadt abschliesse, die zum Deutschen Reich in den Grenzen des 31. Dezembers 1937 gehört”. Bund der Vertriebenen obejmował miasta położone na obszarach wcielonych do Polski w 1945 roku swoimi umowami patronackimi zwanymi *Patenschaften*. Patronem Wrocławia była Kolonia. Herbert Hupka, *Breslau oder Wrocław – Zum Plan einer Städtepartnerschaft zwischen Wiesbaden und Breslau*, „Deutschland-Union-Dienst” 1987, nr 7, s. 3.

²⁸ *Die mit der Denkschrift der Bundesregierung vom 13. Dezember 1971 und späteren Stellungnahmen der Bundesregierung, der Entschließung des Deutschen Bundestages vom 17. Mai 1972 sowie dem Beschluß des Bundesverfassungsgerichts vom 7. Juli 1975 im Einklang steht.*

Najważniejszymi wydarzeniami dla relacji polsko-niemieckich były przemiany polityczne, jakie zachodziły w obu krajach w latach 1989–1990, a także zachodzące przemiany międzynarodowe. Przede wszystkim polsko-niemiecki traktat graniczny z 1990 roku²⁹ i *Układ o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy* z 1991 roku³⁰. Otworzyło to drogę do rozwinięcia współpracy polsko-niemieckiej i to zarówno z Dreznem, jak i z Wiesbaden.

Symbolami wzrastającej intensywności kontaktów były wizyty delegacji przedstawicieli miast niemieckich we Wrocławiu. Wizyta nadburmistrza Wiesbaden w lipcu 1990 roku, a przede wszystkim uczestnictwo delegacji Wrocławia w oficjalnych uroczystościach w ramach Tag der deutschen Einheit 3 października 1990 roku w Teatrze Miejskim ukazały zmianę jakości kontaktów polsko-niemieckich. Historycznego wręcz znaczenia nabrało przemówienie reprezentantów miast partnerskich Wiesbaden: Aarona Seidenberga z Beit Berl w Izraelu, Bogdana Zdrojewskiego z Wrocławia i Renaty Schwarze z Görlitz.

W 1990 roku nastąpił wysyp inicjatyw dwustronnych – sportowych i kulturalnych: seminaria naukowe, wydarzenia sportowe, w tym Biegi Europejskie. Z propozycją biegu wystąpiła w 1991 roku strona niemiecka. Celem było symboliczne połączenie miast partnerskich Wiesbaden. Bieg chciano rozpocząć we Wrocławiu i zakończyć po 2400 km w San Sebastian, łącząc w ten sposób Europę Środkowo-Wschodnią z Południowo-Zachodnią i zarazem odnosząc się do idei europejskiej. Mottem sierpniowego biegu miało być hasło: „Niech żyje przyjaźń między naszymi miastami. Połączmy się, aby ją powiększyć!”. W biegu uczestniczyć miały drużyny z Polski, Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Belgii i Czech³¹. Podobnie międzynarodowy charakter miała Międzynarodowa Wycieczka Górską, na którą zaproszono w 1991 roku zespoły z 15 miast i 10 państw³².

Symbolem nowego etapu współpracy Drezna z Wrocławiem może być wizyta w czerwcu 1991 roku nadburmistrza Drezna we Wrocławiu, a przede wszystkim podpisanie/odnowienie umowy partnerskiej między oboma miastami. Nastąpiło to w październiku 1991 roku w ramach konferencji miast partnerskich z Europy postkomunistycznej³³. Odnowienie kontaktów w nowej rzeczywistości politycznej obu miast wiązało się z wagą, jaką przywiązywano do dobrych relacji Wrocławia z Dreznem. Było to najaktywniejsze partnerstwo z wieloma inicjatywami oddolnymi (gospodarczymi i kulturalnymi) i stałym kontaktem roboczym biur współpracy zagranicznej. Za zacieśnieniem współpracy przemawiała podobna historia i wielkość obu miast, a także proces wdrażania w Dreźnie niektórych rozwiązań prawnych z zachodnich Niemiec. W tym widziano możliwość uzyskania bezpośrednich korzyści dla Wrocławia. Kwestia czerpania z doświadczenia Drezna

²⁹ *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy, podpisany w Warszawie dnia 14 listopada 1990 r.*, Dz.U. 1992, nr 14, poz. 56, <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19920140056> (dostęp: 15 czerwca 2016).

³⁰ S. Sulowski, *Ocena traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy w kontekście jego genezy i trudności implementacji niektórych postanowień*, http://biblioteka.oapuw.pl/wp-content/uploads/2013/03/sulowski-stanislaw-traktat-nowa_wersja1.pdf (dostęp: 15 czerwca 2016).

³¹ AUM Wr., 39/13, k. 52–54, Bieg Europejski – sierpień 1991.

³² AUM Wr., 39/13, k. 56, Wielce Szanowny Panie Prezydencie.

³³ AUM Wr., 39/47, k. 17, Informacje i sprawozdania zbiorowe zagraniczne Wrocławia. Umowy porozumienia 1987–1992.

znalazła swój oddźwięk w umowie o współpracy z października 1991 roku. Wymieniono w niej m.in. współpracę w zakresie³⁴:

- administracji (wymiana doświadczeń dotyczących reformy administracyjnej i delegacji zarządów miast, a także doświadczeń i informacji o pracy miejskich rad i urzędów);
- gospodarki (kontakty gospodarcze i udział polskich firm w realizacji projektów w Dreźnie);
- rozwoju miast (wymiana doświadczeń w zakresie zachowania starego śródmieścia oraz rozwiązań przestrzennych w jego obrębie, wymiana delegacji i ekspertów);
- infrastruktury komunalnej (wymiana doświadczeń i wizyta ekspertów z Wrocławia w Dreźnie);
- kultury (wymiana zespołów na festiwale i imprezy muzyczne);
- wymiany młodzieży (wzajemne wizyty uczniów szkół z obu miast).

Współpraca rozwijała się i nabierała bardziej kompleksowego charakteru. 27 sierpnia 1994 roku prezydenci miast: Bogdan Zdrojewski i dr Herbert Wagner, podpisali nową umowę partnerską jako etap końcowy Międzynarodowej Wędrówki Miast Partnerskich trójkąta Polska–Niemcy–Czechy.

Podpisanie obu umów, zarówno z 1991, jak i z 1994 roku, zaowocowało bardzo konkretnymi efektami we wszystkich przewidzianych umowami zakresach. Już na lata 1992–1993 zaplanowano: wymianę delegacji zarządów miasta i poszczególnych ekspertów, a także wyminę materiałów informacyjnych, w tym Drezdeńskiego Dziennika Urzędowego, Biuletynu Rady Miejskiej i Informatora Zarządu Miasta Wrocławia³⁵. Ważnym elementem rozmów była współpraca gospodarcza, możliwość współpracy między przedsiębiorstwami i wzajemna kooperacja. Na przykład w marcu 1994 roku na targach turystycznych w Berlinie oba miasta wystawiały wspólną prezentację³⁶.

Kontakty międzynarodowe były pożądaną formą aktywności państwa i obywateli, co znalazło swoje odzwierciedlenie w Preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, w której podkreślono „potrzebę współpracy ze wszystkimi krajami”³⁷. Ten globalny charakter współpracy był wyraźnym sygnałem do aktywności, w tym międzynarodowej, miast. O znaczeniu kontaktów polsko-niemieckich dla Wrocławia, ich dynamice i oczekiwaniach z nich płynących świadczy utworzenie we wrześniu 1991 roku specjalnego stanowiska w Biurze Współpracy z Zagranicą Urzędu Miasta Wrocławia. Do zadań nowego pracownika należało skupienie się na tych relacjach i zwiększenie inicjatyw Wrocławia w tym obszarze³⁸. Tymczasem – mimo otwarcia się na współpracę, popartego formalnymi przygotowaniem – w drugiej połowie 1992 roku zauważono w Urzędzie Miasta we Wrocławiu malejącą tendencję działań w ramach partnerstwa z Wiesbaden. Przyczyną było zaangażowanie się miasta i władz Wiesbaden w działalność w nowych landach. Jak przewidywano we Wrocławiu, taka sytuacja miała potrwać jeszcze kilka lat. Niemniej jednak dochodziło do współpracy, która zasadniczo koncentrowała się na sferze gospodarczej, np. daleko idącej pomocy partnerów z Wiesbaden w otwarciu lotniska

³⁴ AUM Wr., 39/51, k. 26–27, Sprawozdania ogólne z działalności Biura Promocji Miasta i Współpracy z Zagranicą, t. 1: 1980–1986.

³⁵ AUM Wr. 39/51, k. 43–44,

³⁶ AUM Wr., 39/51, k. 34.

³⁷ <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (dostęp: 5 kwietnia 2016).

³⁸ AUM Wr., 39/47, k. 18. Informacje i sprawozdania...

we Wrocławiu. Po kilku latach stagnacji doszło do ożywienia relacji dwustronnych. W 2012 roku zorganizowano szereg imprez kulturalnych w Wiesbaden, np. wystawę artystów Akademii Sztuk Pięknych z Wrocławia, natomiast artyści z Wiesbaden mieli możliwość pokazania swoich prac we Wrocławiu. Z okazji 25-lecia podpisania partnerskiej umowy w Wiesbaden w listopadzie 2012 roku występowała Opera Wrocławska.

Nieprzerwanie i aktywnie rozwijała się współpraca partnerska Wrocławia z Dreznem w obszarze kultury, np.: udział zespołów drezdeńskich w ważnych dla Wrocławia imprezach kulturalnych: Festiwalu Oratoryjno-Kantatowym „Wratislavia Cantans”, festiwalu „Jazz nad Odrą” czy festiwalu zespołów młodzieżowych „Rock na Wyspie”. Wrocłowski Teatr Pantomimy i Tańca wziął udział w październiku 1993 roku w Drezdeńskim Festiwalu Muzyki³⁹. W kwietniu 1994 roku występował gościnnie we Wrocławiu Teatr Lalek z Drezna.

W 1994 roku parafowano nową umowę partnerską między Wrocławiem i Dreznem, przy okazji ustalono we wrześniu tego roku konkretne formy współpracy poszczególnych instytucji kulturalnych z obu miast. W 1995 roku podczas bilateralnego spotkania władz miejskich i wystawy polskich artystów w klubie „Mari” w Dreźnie podpisano bezpośrednio umowy między polskimi i niemieckimi placówkami kulturalnymi, np. po niemieckiej stronie z domem kultury Pentacon, „Scheune”, „Reise efau”, „Panzerhof”, a po polskiej – Centrum Kultury MDK, Domem Kultury Agora, Gaj, Amsterdam. Wspólne projekty przewidywały głównie: organizacje wystaw w domach kultury, warsztatów, prezentacji, konkursów, małych festiwali scen młodzieżowych – również w zakresie filmów, fotografii i video. Od tego czasu wiele inicjatyw, jakie organizowano między tymi jednostkami kulturalnymi, bazowało na tych umowach i nie było „pilotowanych” przez Urząd Miasta.

Od połowy lat dziewięćdziesiątych można zaobserwować nie tylko naprzemiennie, ale wspólnie organizowane drezdeńsko-wrocławskie imprezy kulturalne, przykładowo w maju 1995 roku wspólny wieczór wrocławskiej poetki Urszuli Koziół i drezdeńskiego poety Bertmana Kronenberga w Dreźnie, współzawodnictwo polsko-niemieckie w tworzeniu graffiti we Wrocławiu czy wspólny obóz letni w Dreźnie i nad mazurskimi jeziorami.

Dla propagowania kultury polskiej w Dreźnie niezmiernie ważną rolę odegrało otwarte w dzielnicy Neustadt w 1960 roku z inicjatywy władz NRD Muzeum im. Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812–1887). Muzeum umieszczone zostało w domu pisarza, który do miasta przybył jako emigrant polityczny w lutym 1863 roku. W 100-lecie śmierci pisarza, w 1987 roku, po przeprowadzeniu prac remontowych otwarto muzeum ponownie. Od początku pomyślane było jako muzeum literackie, a tematem wystaw był, obok życia i twórczości Kraszewskiego oraz jego powiązań z Dreznem, szerszy kontekst historyczny tego okresu – fale polskiej emigracji w XIX wieku i ich wpływ na Niemcy, a także szeroko rozumiane relacje polsko-saksońskie. Obiekt – po perturbacjach związanych z koniecznością zwrotu państwu polskiemu części oryginalnych eksponatów w 2011 roku i odsunięciu widma zamknięcia w roku 2012 – stał się ważnym miejscem spotkań polsko-niemieckich. Tam organizowane są wystawy czasowe poświęcone różnym aspektom polsko-niemieckich stosunków kulturalnych⁴⁰.

³⁹ AUM Wr., 39/51, t. 1, k. 43–44, Sprawozdania ogólne..., Program współpracy między miastami Wrocławiem i Dreznem na lata 1992–1993.

⁴⁰ T. Weger, *Muzea i wystawy. Interakcje. Leksykon komunikowania polsko-niemieckiego*, <http://www.polska-niemcy-interakcje.pl/articles/show/43> (dostęp: 22 czerwca 2016).

Jedynym obszarem, w którym nie zanotowano na początku lat dziewięćdziesiątych większych sukcesów, była wymiana młodzieży z udziałem szkół. Ze względu na wcześniejsze „wymuszone partnerstwa” szkoły z Drezna nie przejawiały chęci na taką formę współpracy. Poza tym ich zainteresowanie było jednoznacznie ukierunkowane na Zachód, podobnie jak szkół wrocławskich⁴¹. Po kilku latach sytuacja unormowała się na tyle, że możliwa była współpraca różnych szkół średnich, przykładowo: Zespołu Szkół Gastronomicznych i Liceum Muzycznego we Wrocławiu z ich odpowiednikami w Dreźnie. Na pewno pomocą w rozwijaniu współpracy szkół była zapoczątkowana w 1997 roku aktywność Stowarzyszenia Kolpinga z Drezna, które było szczególnie zainteresowane szkolnictwem zawodowym. Stąd powstało wiele projektów, które były inicjowane przez szkoły zawodowe. Wymianę młodzieży merytorycznie nadzorował i koordynował Wydział Oświaty Urzędu Miasta we Wrocławiu. Współpraca młodzieżowa obejmowała również czas wolny. W 1998 roku, podobnie jak w latach wcześniejszych, zorganizowane zostały wspólne wakacje letnie, poza tym istniały również inne możliwości aktywnego spędzania czasu: obóz jazdy konnej i obóz nurkowania na Mazurach dla młodzieży z obu miast⁴². Rozwijała się także współpraca uczelni wyższych, zarówno w sferze naukowej – wspólne projekty, jak i kulturalnej. Kluby studenckie w Dreźnie organizowały spotkania z klubami z Wrocławia.

O intensywności kontaktów niech świadczą liczby: w okresie od stycznia 1997 roku do grudnia 2001 roku doszło do 103 większych wydarzeń kulturalnych, najczęściej wielodniowych, obejmujących zarówno popkulturę, jak i kulturę wysoką, przeznaczonych i dla młodzieży, i dorosłych. Poza tym w 1997 roku miały miejsce nieujęte tutaj działania na rzecz wsparcia dla ofiar powodzi we Wrocławiu.

Tempo działań i liczba wspólnych inicjatyw czy imprez miast partnerskich nie osłabła w XXI wieku. Obok istniejących projektów, instytucji i nici sympatii pojawiły się nowe, np. Polnische Kulturstage, które stały się imprezą cykliczną. „Polen entdecken...” – pod tą nazwą odbyły się w dniach 16–20 września 2009 roku po raz pierwszy Dni Kultury Polskiej w Dreźnie. Podczas tej imprezy kulturalnej chciano zaprezentować autentyczny obraz współczesnej i nowoczesnej Polski we wszystkich obszarach życia – sztuce, kulturze, edukacji i gospodarce. Można było wówczas zobaczyć współczesną kulturę polską – od jazzu, rocka, popu poprzez teatr, taniec, film, literaturę aż po różnorodne wystawy. W 2016 roku już po raz piąty odbyły się Dni Kultury Polskiej.

W czerwcu 2011 roku tytuł Europejskiej Stolicy Kultury na rok 2016 został przyznany miastom: Wrocław w Polsce i San Sebastian w Hiszpanii. Fakt ten wpływał również na partnerstwo miast: Wrocław–Drezno i Wrocław–Wiesbaden. Szereg zorganizowanych imprez kulturalnych nawiązywało zarówno do Europejskiej Stolicy Kultury, jak i do rocznicy 25-lecia podpisania polsko-niemieckiej umowy dobrosąsiedzkiej, np. Dni Kultury Saksońskiej, 3–10 czerwca 2016 roku, zorganizowane przez Niemiecki Konsulat Generalny we Wrocławiu i Państwową Kancelarię Saksonii. Zaprezentowano bogaty program kulturalny obejmujący duży obszar miasta. Miał on na celu urozmaicenie i wzbogacenie programu Stolicy Kultury i umożliwienie zapoznania się z planowanymi imprezami na przyszłość.

⁴¹ AUM Wr., 39/51, t. 1, k. 54, Sprawozdanie ogólne...

⁴² AUM Wr., 39/51, t. 1, Projekty partnerskie, Wrocław–Drezno 1998.

Również Wiesbaden i Wrocław świętują 25-lecie podpisania umowy partnerskiej. Z tej okazji zorganizowano EURO-TOUR 2016, nawiązujący do 25-lecia Biegu Europejskiego z 1991 roku (Euro-Lauf 1991). W pierwszym roku po zjednoczeniu 53 uczestników z 7 krajów bieгло z Wrocławia do San Sebastian w Hiszpanii. Bieg trwał 18 dni (4–19 sierpnia 1991 roku), a trasa liczyła 2650 km. W 2016 roku trasa ta została powtórzona i połączyła w sposób symboliczny dwie Europejskie Stolicy Kultury.

W ramach współpracy miast dochodzi do bezpośrednich kontaktów ludzi o różnych poglądach i z różnych kręgów kulturowych. Jak powiedział nadburmistrz Drezna Sven Gerich:

„Städtepartnerschaften sind der Beitrag der Städte und Kommunen zu einer fruchtbaren Außenpolitik. Und meines Erachtens ein ganz wesentlicher Beitrag, denn nur auf dieser Ebene begegnen sich die Menschen direkt. Gerade angesichts der zunehmenden Unruhe in Europa und der Welt ist es wichtiger denn je, Menschen verschiedener Länder und Kulturen zusammenzuführen, um Vorurteile abzubauen und das Miteinander in den Mittelpunkt zu stellen”.

Właśnie to – moim zdaniem – udało się mieszkańcom Wrocławia, Drezna i Wiesbaden. Kontakty osobiste i współpraca, ale również wspólne świętowanie powodują, że trochę więcej się znamy i trochę więcej wiemy o sobie. To dzięki latom współpracy i kontaktów, na początku wymuszonych, reglamentowanych i kontrolowanych, potem wolnych i nierzadko spontanicznie organizowanych, obecność w przestrzeni publicznej kultury miasta partnerskiego ani nie dziwi, ani nie zaskakuje, ale wzbogaca jego ofertę kulturalną i podnosi atrakcyjność. Ta różnorodność to nie tylko działania w ramach współpracy miast, lecz także szereg innych inicjatyw polsko-niemieckich tutaj nieujętych, ale jakże ważnych.

Abstract

From Forced Friendship to Partnership: Contacts Between Wrocław and Dresden during the Cities' Seventy-year Cooperation

The article shows the evolution of the contacts between Wrocław and Dresden within the framework of city partnership agreements against the background of the general state of Polish-German relations. It also mentions activities taken as part of the second Wrocław-Wiesbaden partnership. Since the 1950s, there have been formal and extremely limited contacts between the authorities and political organisations of Dresden and Wrocław. With the passage of time and, above all, after the political changes in Poland and Germany and the signing of the Polish-German border treaty of 1990 and the Good Neighbourhood and Friendly Cooperation Agreement of 1991, these contacts have become more universal, thus increasing the attractiveness of the two partner cities.

Keywords: partnership of cities, international relations, East Germany, Dresden, culture.